

PAŽEISTO ASMENS SANTYKIŠKUMO, LYTIŠKUMO IR GIMTIES TAPATUMO ATKŪRIMAS „GYVOJO VANDENS“ PROGRAMOSE

Sigita Lanauskienė, Remigijus Oželis

Klaipėdos universitetas

Anotacija

Žmogus – lytiška būtybė, besireiškianti kaip vyras arba moteris. Jis santykiškas, turintis tam tikrą gimtį. Tačiau dėl nuodėmės ir sužeistumo lytiškume kyla siekis kitą ir save naudoti kaip priemonę, darosi sunku ar visai neįmanoma kurti ir išlaikyti santykius, išgyventi lytiškumą (moteriškumą ar vyriškumą) bei savo gimtį taip, kaip numatyta Kūrėjo žmogaus prigimtyje. Atkurti nuodėmės pažeistą santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą galima atsigręžus į Dievą, atpažinus jo planą žmogui, tikint jo galia atkurti žmoguje tai, kas sugriauta. Tam pasitarnauja įvairios krikščioniško tikėjimo praktikos, psichoterapija, savipagalbos grupės. Vienas pagalbos būdų yra „Gyvojo vandens“ programos. Lietuvoje vykdomos dvi programos – „Gyvasis vanduo“ ir „Pradžioje“. Daugeliu atvejų programos daro teigiamą įtaką asmens santykiškumui, lytiškumui ir gimties tapatumui. Šiame straipsnyje aptariama, kaip nuodėmė iškraipė Dievo planą ir pažeidė asmens santykiškumą, lytiškumą, gimties tapatumą; aptariami būdai, kaip galima atkurti tai, kas nuodėmės pažeista; pristatomi „Gyvojo vandens“ programų įtakos asmens santykiškumui, lytiškumui ir gimties tapatumui tyrimo rezultatai bei jų analizė.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: santykiškumas, lytiškumas, gimties tapatumas, moteriškumas, vyriškumas, programa „Gyvasis vanduo“, programa „Pradžioje“.

Abstract

A person is a sexual being expressing oneself as a man or a woman. People exercise relationships and possess a certain gender identity. However, as a result of the sin and damaged sexuality, there is an incentive to use oneself and others as instruments whereas it becomes difficult, if not impossible, to build and maintain relationships and to experience sexuality (femininity or masculinity) and one's gender the way that the Creator has planned for the human nature. Restoration of these sin-damaged abilities of relationships, sexuality and gender identity is possible by turning to God, recognizing His plan for people and believing in His power and willingness to restore within a person what has been ruined. Different practices of Christian faith, psychotherapy or self-help groups serve this purpose. One of the ways to render assistance is programs of "Living Water". In Lithuania there are two active programs: "Living Water" and "In the Beginning". In a number of cases these programs have a positive impact on personal relationships, sexuality and gender identity.

This article focuses on God's plan, personal relationships, sexuality and gender identity, which were all corrupted by the sin, discusses possible solutions to restore what has been damaged by the sin, as well as presents the analysis of the outcomes of the research on the influence of the programs of "Living Water" on women's personal relationships, sexuality and gender identity.

KEY WORDS: *relationships, sexuality, gender identity, femininity, masculinity, the program "Living Water", the program "In the Beginning".*

Įvadas

XXI amžiuje Vakarų pasaulyje sparčiai kinta požiūris į žmogaus santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą¹. Reiškiasi dualistinės tendencijos, atskiriančios žmogaus dvasinį pasaulį nuo jo kūno. Silpnėja ar net specialiai, sąmoningai trikdomas gimties tapatumas, imama teigti, kad nesvarbu, kuo gimei – vyru ar moterimi, nes esą gali pasirinkti, kurios lyties būti. Teigiama, kad lytis yra socialinis konstruktas ir tik aplinkybės lemia, kuo žmogus jausis esąs – moterimi ar vyru. Imama kalbėti ir apie belytes asmenybes, jų tariamo lytiškumo įteisinimą oficialiuose dokumentuose. Atsiranda žmonių, norinčių „keisti lytį“ ir ją jau „pasikeitusių“. Įsigalint suirutei lytiškumo savivokoje, ji įsigali ir santykiuose, o nepatiriant bendrystės per santykius, meilės ilgesį imame malšinti tenkindami lytinius malonumus, kurie įkalina priklausomybėse, užburtame nepasisesotinimo rate ir dar labiau atitolina nuo sveiko, laiminančio santykio su savimi, artimu ir Dievu.

Dievo planas žmogui atmetamas, iškraipomas, ignoruojamas, tai sukelia didžiules dvasines žmogaus kančias. Bažnyčia, būdama Dievo Žodžio sergėtoja, siekia padėti sužeistam žmogui atkurti lytiškumo griuvėsius, kurių nenumaldomai daugėja. Krikščioniškos bendruomenės įgyvendina programas, kurios padeda gydyti žaizdas, nulemtas lytiškumo sužeistumo. Tačiau

¹ *Santykiškumas* – tai asmens gebėjimas kurti ir išlaikyti sveikus, Dievo planą žmogui atitinkančius santykius su savimi, Dievu ir tos pačios bei kitos lyties žmonėmis. *Lytiškumas* – tai pamatinis asmenybės sandas, vienas iš jo būties, raiškos, bendravimo su kitais, taip pat žmogiškosios meilės jautimo, išreiškimo bei išgyvenimo būdų. *Gimties tapatumas* – tai savęs, kaip vyro ar moters, pajauta ir suvokimas, jausmai, susiję su atstovavimu savo gimčiai. *Gimtis* – tai faktas, kad esame gimę kaip vyrai ar moterys. Pažeistas gimties tapatumas – tai klaidingas biologinės gimties suvokimas ir negatyvūs jausmai biologinės gimties atžvilgiu (Popiežiškoji šeimos taryba, 2000, Nr. 11; Comiskey, 2000, p. 8).

moksliniame kontekste labai mažai tyrinėta, koks yra šių programų poveikis asmenų santykiškumui, lytiškumui ir gimties tapatumui. Mokslinių darbų lyties tapatumo, santykiškumo ir lytiškumo temomis Lietuvoje nėra daug. Juo labiau apie tai mažai kalbama dvasinės pagalbos teikimo kontekste. „Gyvojo vandens“² sukurtos programos „Pradžioje“³ įtaka vyrams nagrinėta G. Čufarino (2015) magistro darbe. Pati programa pristatyta M. Poluškinienės (2014) licencijato darbe. Tačiau apie „Gyvojo vandens“ programų poveikį moterų santykiškumui, lytiškumui ir gimties tapatumui tyrimų Lietuvoje neatlikta.

Siekiant gilinti šios srities darbus, pasirinktas šio tyrimo t i k s l a s – nustatyti „Gyvojo vandens“ programų įtaką nuodėmės pažeisto asmens santykiškumo, lytiškumo ir gimties tapatumo atkūrimui. Tyrimo tikslui įgyvendinti, iškelti už d a v i n i a i : 1) aptarti nuodėmės įtaką asmens santykiškumui, lytiškumui ir gimties tapatumui; 2) aptarti pagalbos būdus, atkuriant Dievo planą asmens santykiškumo, lytiškumo ir gimties tapatumo srityse; 3) giluminio interviu būdu ištirti ir pristatyti „Gyvojo vandens“ programų įtaką, atkuriant moters santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą. Tyrimo o b j e k t a s – asmens santykiškumas, lytiškumas ir gimties tapatumas. Iškelta h i p o t e z ė : „Gyvojo vandens“ programos daro teigiamą įtaką, atkuriant moters santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą. M e t o d a i : įgyvendinant tyrimo uždavinius analizuota ir sisteminta teologinė ir psichologinė literatūra. Atliekant tyrimą remtasi Šventuoju Raštu, oficialiais Katalikų Bažnyčios dokumentais, teologų darbais, ypač Jono Pauliaus II išplėtotą kūno teologija, teologo ir psichologo A. Paškaus tyrimais, psichoterapeuto G. Vaitoškos įžvalgomis, „Gyvojo vandens“ programos kūrėjo A. Comiskey'aus darbais, vaikų psi-

² *Gyvojo vandens* terminas straipsnyje vartojamas dviem atvejais. Pirmą, tai pasaulyje ir Lietuvoje veikianti krikščioniška mokinystės ir tarnystės grupė (kai kuriose šalyse turinti organizacijos statusą), kurios nariai veda vidinio išgydymo programas. Antrą, tai viena iš grupės vedamų vidinio išgydymo programų, kurią sukūrė amerikietis A. Chambersas. Šia programa pirmiausia siekta padėti potraukį tai pačiai lyčiai išgyvenantiems žmonėms, bet ji pasirodė naudinga ir kitus santykiškumo, lytiškumo bei gimties tapatumo sužeidimus patiriantiems žmonėms.

³ „Pradžioje“ – tai viena iš dviejų Lietuvoje vedamų „Gyvojo vandens“ vidinio išgydymo programų. Ją sukūrė britų vaikų psichiatrė L. Guinness. Programa siekiama Dievo šviesoje peržvelgti santykius su tėvais, broliais ir seserimis, bendraamžiais, atpažinti gerą ir blogą pirminių santykių įtaką suaugusio žmogaus gyvenime.

chiatrės ir programos „Pradžioje“ kūrėjos L. Guinness atradimais, dvasinės konsultantės D. Jordan mintimis. Analizei pasitelkti ir Lietuvoje vykdomų „Gyvojo vandens“ programų vadovėliai. Tiriant „Gyvojo vandens“ programų įtaką moters santykiškumui, lytiškumui ir gimties tapatumui pasitelktas giluminio interviu metodas, atlikti penki giluminiai interviu su „Gyvojo vandens“ programose dalyvavusiomis moterimis.

1. Nuodėmės pažeistas santykiškumas, netvarkingas lytiškumas ir sutrikęs gimties tapatumas

Dievo sukurtas „žmogus (...) gali visiškai atrasti save tik nuoširdžiai save atiduodamas“ (Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje „Gaudium et spes“, 2001, Nr. 24), tačiau nuodėmė uždarė žmogų savyje, gėdoje, kaltėje ir nuolat trukdo jam kurti santykį su kitais, savimi ir Dievu. Jei pradžioje gimtis ir jos galia žmoguje išreiškė jo galią ir norą mylėti kitą, būti jam dovana, tai po nuopuolio gimties galią paženklino polinkis naudotis kitu ir savimi kaip objektu (Vaitoška, 2010, p. 60). Lytiškumo sužeistumas⁴ – gimties nesaugumo pasekmė. Kai žmogus dėl patirčių vaikystėje jaučia nesaugumą dėl savo gimties, jis užmezga nesveikus santykius: „Per daug prisiriša prie kitų arba neteisėtai valdingai su jais elgiasi. Dar kitiems gimties sužeistumas suformuoja gėdą ir vienišumą, kuris neleidžia jiems, kaip Dievo paveikslui atspindėtojams, tvirtiau įsipareigoti kitiems žmonėms“ (Comiskey, 2000, p. 56). Nors kiekvienas žmogus „turi pripažinti savo lytinę tapatybę ir su ja sutikti“ (Katalikų Bažnyčios katekizmas, 2015, Nr. 2333), tačiau, „jei mums neaiškus mūsų gimties tapatumas, negėbėsime savo žmogiškumu aiškiai atskleisti jo“ (Comiskey, 2000, p. 9). XX a. pab. pradėta aršiai kovoti prieš žmogaus, kaip vyro ir moters, tapatumą. „Ginčijama žmogaus lytiškumo prigimtinė kilmė, teigiant, kad lytiškumas yra pirmiausia socialinis konstruktas“, taip pat „neigiamas iš vyro ir moters santuokos kylančios šeimos nepakeičiama visuomeninė vertė, siekiant įteisinti tos pačios lyties asmenų partnerystes, o po to ir santuokas“ (Laisvos visuomenės institutas, 2014). Netvarka lytiškume atsispindi ir noru keisti savo lytį ar nepriskirti savęs jokiai lyčiai.

⁴ Lytiškumo sužeistumas – seksualinės nuodėmės ir netvarkos tikrovė, apimanti homoseksualumą, seksualinę priklausomybę, seksualinį smurtą, beribį emocinį prierašumą ar net gyvenimo stilių su chaotiška mišria žmonių grupe. Tai pažeistas asmens gebėjimas mylėti kitus (Comiskey, 2000, p. 8–18).

1.1. Nuodėmės pažeistas moteriškumas, vyriškumas ir gimties tapatumas

Dėl nuodėmės poveikio atsiranda gilus skilimas tarp žmogaus lytiškumo ir dvasingumo. Kai širdyje atsiveria tuštuma, žmogus panyra į kūną objektu paverčiančius nuodėmingus veiksmus. Tai gali būti homoseksualūs, su vedybine kūno prasme prasilenkiantys heteroseksualūs lytiniai santykiai ar savęs paties tenkinimas. Tačiau moteriškumą ir vyriškumą⁵ nuodėmė pažeidžia skirtingai.

Moters po nuopuolio ir nuodėmės pažeistas moteriškumas. „Nuopuolis kelia iššūkį pačiam moteriškajam buvimui ir padaro moterį nuolatiniu šėtono priešiško taikiniu – taigi moters dovanai ir indėliui nuolat prieštaraujama, jis menkinamas“ (Guinness, 2011, p. 39). Vienas iš nuodėmės padarinių yra moters poreikis priklausyti nuo vyro, iš jo išgirsti, kas moteris yra, ir kad vyras padarytų ją ypatingą. Savo tapatybės ji neieško Dieve, bet santykiyje su vyru. Dėl jaučiamo nepakankamumo, moteris ima pavydėti artimų žmonių – „ji baiminasi, kad neprarastų ryšio su mylimu asmeniu“ (Paškus, 1995, p. 34). Siekdama išvengti vienišumo, moteris pasirenka būti su netinkamais žmonėmis arba pasineria į perdėtą aktyvizmą ar rūpinimąsi. Ji prisitaiko ir nuolat tampa tuo, kas bus „mažiausiai atmestinas“; elgiasi, kad patrauktų į save dėmesį ir būtų patvirtinta; manipuliuoja ir apgaudinėja, kad tik išlaikytų santykius. Nuopuolio pažeistai moteriai „švelnumas gali kelti siaubą“: gali būti labai sunku patikėti, kai kažkas ją myli ir ja rūpinasi; moteris gali kenkti ar pasitraukti iš sveikų, jai gyvybę teikiančių santykių. Kartais moteris išgyvena pyktį, įniršį, savigailą ir poreikį kontroliuoti. Ji neturi ribų, negali pasakyti „ne“, nežino, kas tinkama ir kas ne; užsidaro fantazijose ir iliuzijose (Guinness, 2011, p. 41). Skiriami du klasikiniai nesveikų santykių modeliai – tai priklausomybė nuo kito, kai rūpindamosi kitais, moterys išvengia savo vienvės patyrimo, ir emocinė priklausomybė, kai moterys santykiuose su kitais mato save tik kaip galinčias imti ir kupinas poreikių. Dažnai svyruojama tarp šių dviejų modelių (Guinness, 2011, p. 42).

Nuodėmės pažeistas moteriškumas dažniausiai pasireiškia keturiomis skirtingomis reakcijomis į puolusį vyriškumą:

⁵ Moteriškumas – tai savitas buvimas, veikimas, pasaulio matymas ir patyrimo būdas, labiausiai atsiskleidžiantis per moteris. Vyriškumas – tai savitas buvimas, veikimas, pasaulio matymas ir patyrimo būdas, labiausiai atsiskleidžiantis per vyrus (Paškus, 1995, p. 46).

1. Moteris dominuoja ir kontroliuoja. Ji tampa „stipria moterimi“, kurios visi bijo (Jordan, 2013, p. 45). Tokių moterų „vyriškoji elgsena sutrypė ir nustelbė moteriškąjį elementą“, jos yra „perdėtai energingos, kietaširdės, brutalias, vyrmoterės, Ksantipės, kurios yra ne tik aktyvios, bet ir agresyvios, atkaklios“ (E. Jung, cit. iš Paškus, 1995, p. 37–38). Toks pažeistumas gali pasireikšti begaliniu atsidavimu darbui ir karjerai, negalėjimu atsiduoti šeimai – vyrui ir vaikams bei priimti, kad vyras rūpinsis šeimos finansine padėtimi (Herman, 2008, p. 46). Ima vyrauti nuostata, kad „moteris atsiskleisti gali tik dirbdama ir siekdama karjeros, (...) [nors] tikroji moters saviraiška – tai motinystė“ (Herman, 2008, p. 48). Savo noru ar verčiama aplinkybių „moteris vis dažniau perima vyrų užduotis, aprūpina šeimą, o savo darbo vietoje yra nuolat priversta kovoti dėl išlikimo. Jai pavyksta tik tada, kai naudojasi vyrų ginklais ir strategijomis“ (Herman, 2008, p. 73). Daugeliui moterų „sunku priimti moterišką vaidmenį“, o to priežastis yra „pervertinimas vyriškų laimėjimų ir sumenkinimas tų vertybių, kurios siejamos su moteriškumu“ (K. Stern, cit. iš Paškus, 1995, p. 40). „Vertės pojūtis yra siejamas su asmeniniu produktyvumu, o ne su santykių kokybe“ (Comiskey, 2000, p. 22).

2. Kitas kraštutinis – visiškas silpnumas. Moteris negali priimti jokių sprendimų ir yra nuolat priklausoma nuo kitų. Užuo duotų gyvybę, ji išsiurbia ją iš aplinkinių. Tokiai moteriai būdingas aukos kompleksas, ji – manipuliatorė (Jordan, 2013, p. 46).

3. Moteris – gundytoja. Ji siekia suvilioti savo seksualumu. Reta kuri tokių moterų gerbia vyrus. Neapykanta sau išsilieja kaip neapykanta vyrams. Ji siekia visiems įrodyti, kad visi, įskaitant ją pačią, yra supuvę iki šaknų. Niekas šalia tokios moters nesijaučia gerai (Jordan, 2013, p. 47). Filosofas A. Maceina šį moters tipą vadino moterimi hetera, šis tipas „lyčių santykius nusuka biologinio žaismo linkme“ (cit. iš Paškus, 1995, p. 40). Pažeistas moteriškumas „gali sukelti moters norą suvedžioti, pažadinti vyro seksualines obsesijas, (...) ji naudoja savo juslingumą (...), kad galėtų kontroliuoti vyrus saviesiems tikslams“ (Paškus, 1995, p. 39).

4. Kraštutinis feminizmas – visiškas vyrų ir to, kas vyriška, atmetimas. Feministės įsitikinusios, kad moterys turi valdyti vyrus. Dažnai iš šios nuodėmingos reakcijos kyla lesbietiškas elgesys – moteris buvo taip vyro sužeista, kad pasirenka iš viso jų neįsileisti į savo gyvenimą, o sekso partnere pasirenka kitą moterį (Jordan, 2013, p. 47). Moteris, kuri neigia kitoniškumą ir negali mylėti, K. Stern vadinama *faline*. „Ji tegali rungtyniauti, ir dažnai tik

iliuziniu būdu“ (K. Stern, cit. iš Paškus, 1995, p. 40). „Jei vyras bus stiprus, sukels jos pavydą, jei silpnėsis – panieką. Kiekvienu atveju tie dalykai bus kliūtis jos meilei“ (Paškus, 1995, p. 40).

Nuopuolio pažeisti vyrai mokosi būti stiprūs, nepriklausomi, viską kontroliuoti, bet susiduria su sunkumais intymumo ir sveiko priklausymo srityse. Nupuolęs vyras išsigelbėjimo ieško darbe (Pr 3, 17): taip į jį pasineria, kad pamiršta draugystes, poilsį ir sveikatą. Dvasinė konsultantė D. Jordan taip apibūdina nupuolusį vyriškumą: „Darbas tampa prakeiksmu. Vyras savo tapatybę suvokia per darbą. Tiek vyrai, tiek moterys gali tapti darboholikais (dėl juose esančio puolusio vyriškumo)“ (Jordan, 2013, p. 47). Puolęs vyriškumas skatina triūsti, darbui skirti daugiausia energijos, jame ieškoti savo vertės ir gyvenimo prasmės. Sunku sustoti dirbus, nes apima nesaugumas, nežinia, ką veikti laisvu nuo darbo metu. „Netekti darbo ar dirbti netinkamą darbą yra siaubinga“ (Guinness, 2011, p. 51). Dėl negebėjimo sustoti ir pailsėti juntama kaltė dažnai perkeliama į moteris. „Moteriškasis pažinimo būdas per „buvimą“, jausmus ar norą puoselėti santykius yra priimamas kaip pavojų keliantis iššūkis visam vyro veikimo būdai“ (Guinness, 2011, p. 51). Pažeisti vyrai labiau nori būti priimti dėl savo darbo, o ne dėl santykių, apskritai kvietimas į santykį jiems nepatinka. Puolęs vyriškumas gali sukelti gėdos jausmą dėl to, kad žmogus turi poreikį ir intymumo baimę (Guinness, 2011, p. 51).

Nuopuolio pažeistas vyriškumas pasižymi ciniškumu, varžymusi tarpusavyje, dominavimu, grubumu, beširdiškumu, abejingumu. Esant pažeistam vyriškumui, žmogus priima sprendimus „neatsižvelgdamas į kitus ir išdidžiai, remiantis ekonominiais ar pragmatiniais pagrindais ar norint parodyti jėgą“ (Guinness, 2011, p. 51). Puolęs vyriškumas „gali neįtikėtinais giliai įkalinti vyrą savyje ir atskirti jį nuo kitų. (...) Tokios problemos kaip frigiditetas ir pornografija yra atsiskyrimo nuo savo širdies (jausmų) simptomai“ (Jordan, 2013, p. 47).

Kitas puolusio vyriškumo bruožas – tai dvasingumo ir lytiškumo skilimas. Pornografijos paplitimas ir jos galia, piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis, seksualinės priklausomybės, neištikimybė, prostitucija ir pedofilija vyrams yra ženklas, kad reikia ieškoti naujų integravimosi formų. Šis nuopuolis juodina moterį vyro akyse, jis nebesijaučia Dievo siųstas ginti kiekvienos moters garbės (Sandford, 1989, p. 154). Nuodėmingi seksualiniai įpročiai lemia nuodėmingą elgesį. Kalbant apie geismą, „vyro geismas

pasireiškia labiau fiziniu pasitenkinimu moters atžvilgiu, o moters geismas pasireiškia labiau emociniu pasitenkinimu vyro atžvilgiu“ (West, 2010, p. 48).

Vyrų gimties tapatumo sužeistumas, anot A. Comiskey'aus, pasireiškia dviem būdais. Tie, kurie nebeturi santykio su savo vyriškumo gėriu (vaikystėje atmetė tai, kas vyriška), sunkiai megis santykius su moterimis, baiminsis būti jų užgožti, galbūt pajos potraukį tai pačiai lyčiai. Tie, kurių nutrūkęs santykis su tikruoju moteriškumu (atmetė tai, kas moteriška), nesunkiai pradeda bendrauti su moterimis, tačiau dažnai paverčia jas erotiniais objektais, kuriuos trokšta valdyti (Comiskey, 2000, p. 109).

Taigi nuodėmė savitai pažeidė moteriškumą ir vyriškumą. Nuopuolio pažeista moteris savo tapatybės ieškos ne Dieve, bet santykiuose. Pažeista moteris kontroliuos ir valdys, manipuliuos savo silpnumu ir negebės priimti jokių sprendimų, gundys arba visiškai atmes tai, kas vyriška. Ji svyruos tarp emocinės priklausomybės ir priklausomybės nuo kito žmogaus. Nuodėmė taip pat suskaldo vyro lytiškumą ir dvasingumą, iš to kyla seksualinės nuodėmės.

1.2. Santykiškumo, gimties tapatumo ir lytiškumo pažeidimo priežastys

Motinos žaizda. Jei motina slopina gerąsias savo moteriškumo savybes, ji nesugeba vaikui perduoti moteriškumo gėrio. Toks santykis su motina pakerta „gebėjimą ir būti, ir priimti – tiek dvasine, tiek ir socialine prasmėmis“ (Comiskey, 2000, p. 22). Jei pirmaisiais gyvenimo metais, ypač pirmus šešis mėnesius, kūdikis negauna pakankamai motinos prisilietimų, palaikančių žodžių, glamonių, švelnių žvilgsnių, „taip įvyksta motinai susirgus fizine ar psichine liga, jei motina miršta ar išgyvena sielvartą, jei negeba ar nenori su kūdikiu sukurti ryšio, jei kūdikis paguldomas į ligoninę – šis prisirišimo nutrūkimas sumenkina vaiko gebėjimą priimti ir kaupti meilę“ (Comiskey, 2000, p. 22–23). Toks motinos artumo stygius ir moterims, ir vyrams gali pasireikšti labai dideliu ar net nesveiku moters prisilietimų troškimu, kuris pasireiškia arba erotišku elgesiu su moterimis, arba emocine priklausomybe, kuri pasireiškia kūdikišku noru įsikibti į kitą asmenį (Comiskey, 2000, p. 23).

Susitapatinimo su motina kliūtys gali lemti mergaičių lyties tapatumo sutrikimą arba jo stoką. „Mergaitė, kuri negalėjo susitapatinti su motina, išgyvena skausmingą būseną: ji nemėgsta ir mamos, ir savęs. Tokia trauma yra dar gilesnė už tą, kurią patiria berniukas, nejausdamas tėčio meilės“ (Vaitoška, 2010, p. 119). Dėl motinos atstūmimo, smurto ar emocinio išnaudojimo mergaitė gali atmesti motiną ir jos moteriškumą; taip ji atmeta ir save, ir savo moteriškumą. „Tačiau moteriškumas tebežavi ir motinos meilės ilgesys išlieka: ieškoma moters, kuri kompensuotų motinos meilės stygių vaikystėje. Lyties tapatumo sutrikimo atveju moteris gali norėti tapti vyru – toks gilus būna savęs kaip moters nemėgimas. Jei lyties tapatumo stoką patiriantis berniukas jaučiasi nevykęs ir nestiprus, mergaitė dažniausiai jaučiasi negraži“ (Vaitoška, 2010, p. 120).

Tėvo žaizda. Pirmieji vaiko gyvenimo metai yra simbiozės su motina laikas. Tėvas turėtų trejų šešerių metų vaiką „išvesti“ iš šio ryšio, padėti vaikui „suvokti savo gimties tapatumą nepriklausomai nuo kitų“. Paauglystėje tėvas turėtų paskatinti vaiką, pastūmėti jį „tapti „pakankamai geru“ vyru ar moterimi. Tėvo laiminimas ir drąsinimas padeda vaikui, kuriam tenka pakovoti, kad išsivaduoję iš paauglystės kokono ir pereitę į suaugusiojo raidos etapą“ (Comiskey, 2000, p. 59). Jei tokio patvirtinimo nėra, vyrus ir moteris „gali lengvai sužeisti patvirtinimas iš klaidingų šaltinių, kurio padarinys – silpni ir slėgiantys santykiai su kitais žmonėmis. Dar kitas padarinys – išmoktos pasyvaus ir neasmeniško malonumo suteikimo sau formos įvairių priklausomybių būdu“ (Comiskey, 2000, p. 59).

Priešingos lyties gimdytojo žaizda. Berniukų ir motinų santykiai gali pažeisti vaiko gimties tapatumą, jei „motinos peržengia „šventas ribas“. Dėl savo sužeistumo „motinos gali sudaryti nuodėmingas sąjungas su sūnumis, kad patenkintų savo, kaip suaugusiųjų, poreikį būti paguostoms, gauti paramą ir vyrišką artumą. Vėliau (...) moters paslaptinę (berniukui) taps siaubinga baime būti nustelbtam nekontroliuojamo moteriškumo“ (Comiskey, 2000, p. 59).

Mergaitės santykiai su tėčiais paveiks įvairiau – „nuo didžiulės incesto padarytos žalos iki dažniau pasitaikančio drąsinančio tėviško artumo stygiaus, dėl kurio mergina abejos savo verte santykiuose su vyrais“ (Comiskey, 2000, p. 59). Jei tėvas smurtavo prieš dukrą ar motiną, mergaitė bijos vyrų ir nenuspėjamos jų jėgos. Kitos tampa aukomis ir suaugusios leidžiasi vyrų

skriaudžiamos. Taip pat „geranoriško artumo stygius šeimoje gali sukelti sunkumų mergaitei formuotis kaip atskiram nuo motinos individui. Ji norės išlaikyti rados nebeatitinkančius santykius su tos pačios lyties atstovėmis (motina, draugėmis), ir toks nebrandumas pridengs Dievo paveikslą“ (Comiskey, 2000, p. 59).

Nepagarbus tėvų elgesys vienas su kitu moko vaiką atitinkamai nepagarbių tarpusavio santykių su kita lytimi. Jei motina menkina tėvą, taip elgsis ir toje šeimoje augančios dukterys. Jei tėvas netampa vyro idealu savo sūnams, berniukai neišsiugdys vyriškumo ir kurdami savo šeimą mėgdžios visuomenėje paplitusius ydingus vyro modelius, taps egocentiški ir despotiški. „Suaugusių vyrų panieką moterims pajutęs berniukas niekins, įžeidinės, stumdys arba net muš mergaites“, o tokių vyrų dukros taps nuolankios tarnaitės (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 11, 34). Jei šeimoje santykiai tarp tėvų prasti, „vaikai dažnai sudaro komandą su vienu iš gimdytojų, nusiteikdami prieš kitą, ir tai jiems suformuoja iškreiptą ir bauginantį santuokos įvaizdį“ (Comiskey, 2000, p. 61). Jei šeimoje santykiai nedarnūs, „neretai mergaitės nuo pat mažumės sąmoningai arba nesąmoningai skiepijamas pasibjaurėjimas kitos lyties atstovais, lytiniu gyvenimu kaip nepadoriu, nešvariu“ (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 34). Mergaitės, augusios be tėvo, „nelabai nutuokia apie vyro vaidmenį šeimoje, nesuvokia jo psichologijos, nesupranta vyriškumo sąvokos“ (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 34). Net jei tėvas šeimoje yra, bet jis atsiribojęs nuo dukters auklėjimo, mergaitė gali užaugti drovi ir negebanti užmegzti santykių su berniukais, vėliau – vyrais. „Nedera nuo vaikų slėpti savo dėmesio kitai lyčiai, simpatijos ir meilės. Antraip jie neišmoks bendrauti su kitos lyties asmenimis, nepasirengs gyvenimui“ (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 25).

Kartais gimties tapatybė sutrinka, jei vaikystėje berniukas ar mergaitė buvo *seksualiai išnaudoti suaugusiųjų ar vyresnių vaikų* (Vaitoška, 2010, p. 78). Tai apima gašlius žvilgsnius, žodžius ir prisilietimus. Asmens pažeidimo gelmę lemia seksualinio smurto dažnumas, aukos amžius, smurtautojo artimumas aukai, aplinkinių reakcija į smurtą. Seksualinio smurto pasekmės: neapykanta sau, baimė, nuslopintos emocijos, atsiribojimas nuo jų. Santykiuose seksualinio smurto pažeisti žmonės atkartos aukos vaidmenį, eroti-zuos intymumą ar atmes lytinius santykius.

Vaikų lyties tapatumas⁶ gali sutrikti, kai *kitos lyties vaikai šeimoje labiau mylimi*. Jei mergaitės pastebi, kad broliai šeimoje patiria didesnę pripažinimą, gali siekti atkartoti berniukų elgesį, ugdytis vyriškumą ir slopinti moteriškumą, norėti tapti berniuku. Ir atvirkščiai, berniukas nori būti mergaite, jei mato, kad tėvas labiau žavisi jo mažesne seserimi nei juo. Toks berniukas gali būti nepatenkintas savo lytimi (Vaitoška, 2010, p. 69).

Sveiką suvokimą apie lytiškumą gali pažeisti vaikystės patirtys, kai mažametis *pamato nuogą priešingos lyties gimdytoją arba stebi suaugusiųjų intymaus gyvenimo scenas*. „Įrodyta, kad net 10 mėnesių amžiaus kūdikį paveikia tėvų neslepiamas lytinis aktas. Vaiką gali labai trikdyti ir besimylinčiųjų balsai. Jis augs nervingas, agresyvus, net ims šalintis tėvo, „skriaudžiančio“ motiną“ (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 11, 24). Vaikų ir paauglių nervų sistema dar nėra visiškai subrendusi, todėl stebimi ar girdimi intymūs santykiai ją sukrečia. Jie ima jausti gėdą, baimę, kaltę, pradeda keistai elgtis, meluoti, o tai dar labiau paveikia vaiką⁷ (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 94).

Žaloti gali ir *per atviras kalbėjimas arba nutylėjimas apie lytiškumą*. Tėvai skatinami vaikui per daug nepasakoti apie lytinį gyvenimą, tačiau ir nenuitylėti, kad atsakymų į vaikui svarbius klausimus jis nepradėtų ieškoti vulgarioje aplinkoje. „Vaikas suaugusių nutylimus dalykus išsiaiškina kaip kažką neleistina (...) tai pirmas žingsnis į iškreiptą svarbių dalykų supratimą“ (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 11). Vien tas faktas, kad vaikai neklausia ar negauna šių atsakymų iš tėvų, lytiškumo temą paverčia ne namų, bet gatvės tema⁸ ir tai iškreipia pirminę tiesą, kad gebėjimas gimdyti yra intymumo pasekmė.

Ankstyvi lytiniai santykiai arba nuo dvasinės tikrovės atsietas lytinis švietimas taip pat gali pakenkti lyties tapatybės formavimuisi. Paaugliai gali pasibjaurėti savimi ar lytiniais santykiais su kita lytimi ir pasitenkinimo ieškoti kitais būdais. Vien fiziologija grindžiami žmonių ryšiai sukelia tarpusavio nepagarbą, nedraugiškumą, neapykantą. Jei paaugliai išbando lytinius santy-

⁶ *Lyties tapatumas* straipsnyje vartojamas kaip gimties tapatumo sinonimas.

⁷ Sankt Peterburge vykdyta tėvų apklausa parodė, kad vienos iš dešimties šeimų vaikai galėjo stebėti tėvų intymius santykius, kas antros šeimos vaikai galėjo matyti tėvų glamones, bučinius ir juos nuogus (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 24). Tai leidžia daryti išvadą, kad daugelio vaikų galvose lytiškumas gali turėti neigiamą ar iškreiptą įvaizdžių.

⁸ Statistika rodo, kad penktadalis mergaičių ir kone pusė berniukų „tiesą apie žmogaus gimimą sužino ne iš tėvų, o iš bendraamžių ir šiaip iš pašalinių žmonių“ (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 11).

kios tik dėl smalsumo ar noro neatsilikti nuo „vyraujančios mados“, santykiuose patiriamas nusivylimas, apmaudas ir nuobodulys⁹ (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 95–97).

Taigi santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą pažeidžia kelios pagrindinės priežastys. Tai motinos žaizda, kai vaikui stinga motinos meilės, ir tėvo žaizda, kai vaikui stinga tėvo patvirtinimo. Gimties tapatumą pažeidžia priešingos lyties gimdytojo žaizda: mergaitė iš tėvo negauna patvirtinimo, kad yra tinkama kaip moteris, berniukas iš motinos negauna reikiamos erdvės išeiti iš jos globos. Neigiamą įtaką dažnai daro santykių tarp tėvų nebuvimas ar komplikacijos – nepagarbus tėvų elgesys vienas su kitu. Vaiką neigiamai paveikia ir tėvų psichikos sutrikimai ar išgyvenamas nerimas bei liūdesys, seksualinis išnaudojimas (nebūtinai tėvų), kai kitos lyties vaikai šeimoje labiau mylimi, ugdomas, paremtas lyties dekonstrukcijos teorijomis, egocentriška reakcija į tėvų meilės netobulumą.

2. Pagalbos būdai atkuriant sužeistą santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą

Dažnai pažeistam žmogui reikia įvairiapusės pagalbos ir tvirto asmeninio apsisprendimo, siekiant atkurti sužeistą santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą. Atkūrimo būdai gali būti įvairūs, remtis krikščioniškuoju tikėjimu ar psichoterapija, gali būti ir savipagalbos grupės.

2.1. Krikščioniškasis tikėjimas, psichoterapija, savipagalbos grupės

Nuodėmės sužeistą žmogų atkuria autentiškas žmogaus santykis su Dievu. Jeigu paimsime savo kryžių ir nešime jį, Kristus įgalins kiekvieną iš mūsų gyventi pagal išmintingą Dievo planą. Nors negalime sugrįžti į rojuje patirtą nekaltumo būseną, sekdami Kristumi, galime priimti Dievo pirminį planą ir su Kristaus pagalba jį įgyvendinti. Čia ir dabar galime pradėti patirti mūsų lytinio potraukio atpirkimą, laipsnišką širdies perkeitimą. Tai sudėtinga ir daug pastangų reikalaujanti kelionė (West, 2010, p. 32, 49, 51). Kristus ra-

⁹ Vokietijoje atlikti tyrimai parodė, kad 40 proc. merginų pirmuoju lytiniu aktu labai nusivylė. Pernelyg ankstyvi lytiniai santykiai viską suardo, sugriauna, iššvaisto psichines galias. Vėliau jų nebepakanka dvasiniam, etiniam tobulėjimui, profesiniam rengimuisi, jau neminint žalos organizmui (Vingras, Vingrienė, 1998, p. 97).

gina sužeistuosius grįžti į „pradžią“, į tą Dievo sukurtą žmogaus paveikslą. Dėl jo atėjimo „pradinio Dievo plano nekaltumas ir grožis gali būti atkurti, o iš tikrųjų galime įgyti kai ką didingesnio“ (Healy, 2013, p. 18). Iš užburto priklausomybių rato padeda išeiti „pripažinimas, kas vyksta, vienatvės ir nepasitikėjimo „atnešimas“ Dievui, siekiant paguodos, nuolatinio intymumo ir nuraminimo“ (Guinness, 2011, p. 42). Jėzus visada suteikia vilties, kad „nėra tokios vidinės žaizdos, kuri negalėtų būti pagydyta, tokios sudaužytos savi-vokos, kurios nebūtų galima atkurti, tokio netvarkingo įpročio mūsų mąsty-me ar bendravime, kurio nebūtų galima pataisyti“ (Healy, 2013, p. 128).

Tikėjimas Dievo meile ir planu žmogaus lytiškumui yra svarbus tvarkin-go lytiškumo ir gimties tapatybės atkūrimo veiksnys. Tikėjimas reiškia visu savimi priimti kažką, kas paremta Dievo Žodžiu, o ne mūsų pačių patirtimi (Vaughan, 1994, p. 5). Klaidingas biologinės gimties suvokimas ir jausmai jos atžvilgiu ima keistis, kai gilėja žmogaus santykis su Dievu Tėvu, visa ko Šaltiniu ir Kūrėju. „Tėvas karštai trokšta atkurti gimties tapatumą ir savo kū-rinių ribas. Jis nori, kad apreikštume jį pasauliui. Būdamas mūsų asmenybės sukūrėjas ir atkūrėjas, Tėvas trokšta atkurti mus pagal pradinį planą. Jis nori išgydyti mūsų žaizdas, nuvalyti, kur esame sutepti, o ten, kur esame silpni ir sutrikę, jo begalinė meilė gali mums suteikti naujų jėgų“ (Comiskey, 2000, p. 9).

Lytiškumo ir gimties tapatumo sužeistumas glaudžiai susiję su emoci-jomis, todėl vienas iš būdų juos gydyti yra *psichoterapija*. „Reikia drąsos skverbtis į skausmingas giliąsias emocijas – liūdesį, baimę ir pyktį. (...) Šių pirminių emocijų, giliųjų skausmingų patyrimų terapija užima svarbią vietą tarp šiuolaikinių psichoterapijos metodų“ (Vaitoška, 2010, p. 122). Terapi-ja dažniausiai nukreipiama į ankstyvąją vaikystę, savigarbos, pasitikėjimo savimi atkūrimą, darnos siekį. „Šiems dalykams pasitaisius – pokyčiai pa-deda pamėgti ir išmokti priimti save kaip vyrą ar moterį – lytinis potraukis savaime ima krypti į priešingos lyties asmenis“ (Vaitoška, 2010, p. 102). Psi-choterapijoje padedama „išreaguoti“ vidinio skausmo, nesaugaus prisirišimo, pažeisto lyties tapatumo formavimosi istoriją. Efektyvu derinti psichoterapiją ir vidinio išgydymo pamaldas, kitas gydančias dvasines praktikas. Pagalbos sulaukę žmonės patiria, kad „galimybė išspręsti naikinančią (skausmingų patyrimų) jėgą išties yra „laiminanti“, o tikintys psichoterapeutai pripažįsta, kad iki sielos gelmių „prasiskverbia ir Dievo malonė išgydymo pamaldose bei tikėjimo patyrimė“ (Vaitoška, 2010, p. 122, 130).

Gijimo procesas trunka kelerius metus, didžiausi pokyčiai vyksta per pirmuosius ketverius (Comiskey, 2000, p. 7). „Kad būtų išvynioti vaikystėje mūsų širdis apraizgę tėvų baimių, nerimo, liūdesio ir skausmo siūlų kamuoja, reikalingi metai kelionės tikrojo, laisvojo ir džiaugsmingojo „aš“ link“ (Vaitoška, 2010, p. 117). Tam reikia didelės motyvacijos, aplinkinių palaikymo, ilgalaikių konsultacijų ir tikėjimo. Atkurti lyties tapatybę ar ją suformuoti, atsižadėti lytiškumo nuodėmių padeda *bendraminčių, kurie kovoja tą pačią kovą, pagalba*. „Jau vien galimybė pasikalbėti apie savo problemas šventos meilės ir palaikymo aplinkoje yra pirmasis žingsnis sveikimo link“ (Comiskey, 2000, p. 7). „Gydymas pirmiausia vyksta ne konsultantų, dvasinių vadovų ar kitų profesionalų dėka, bet per tuos santykius ir žmogiškus kontekstus, kurie spontaniškai palaiko žmones“ (Liebert, 2002, p. 61). Kitose srityse veiksmingos „terapinės palaikymo grupės“ padeda ir siekiant atkurti lytiškumą (Comiskey, 2000, p. 7). Gijimui svarbios ir patikimos draugystės, priklausymas bažnyčios bendruomenei, užtarimo malda, besąlyginė žmonių ar vyrų meilė (Comiskey, 2000, p. 8).

Taigi dvasinės pagalbos kontekste pirmasis būdas padėti atkuriant sužestą santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą – tai leisti žmogui patirti Kristaus meilę ir jo atpirkimo, jo kryžiaus galią, atskleisti santykį su mylinčiu Dievu Tėvu. Tikėjimas Dievo planu vyriui ir moteriai, pagarba jo sumanymui gali perkeisti sužeidimus į naujas galimybes. Gydyti nuodėmės sužeidimus gali ir psichoterapija bei savipagalbos grupės.

2.2. „Gyvojo vandens“ mokinystės grupė ir Lietuvoje vykdomos programos

„Gyvojo vandens“ mokinystės grupė susibūrė 1980 metais Los Andžele. Amerikietis Andrew Comiskey'us su sužadėtine Anette protestantiškoje Vynuogyno bažnyčioje pradėjo tarnystę „Prieš srovę“. A. Comiskey'us jau tėtį potraukį tai pačiai lyčiai ir siekė „įveikti homoseksualumą, mylėti savo žmoną ir vaikus būdamas iš esmės suvienytu žmogumi“, padėti krikščionims tapti tuo, kas jie yra: geromis dovanomis Dievui ir vienas kitam (Comiskey, 2015). Iš šios tarnystės kilo programa „Gyvasis vanduo“. Ji buvo sukurta vyrams ir moterims, kurie siekė Jėzaus šviesos, jausdami nenorimą potraukį tai pačiai lyčiai. Vėliau šioje vidinio išgydymo programoje ėmė dalyvauti žmonės, kovojantys su seksualinėmis ir emocinėmis priklausomybėmis, vai-

kystėje patirto seksualinio išnaudojimo traumomis, įstrigę pažeistų heteroseksualių santykių modeliuose (Comiskey, 2000, p. 8). Nors programa skirta ne tik krikščionims, ja pirmiausia siekiama, kad dalyviai „pripažintų, kad jiems reikia Dievo pagalbos, suvoktų, kaip nuopuolis paveikė jų lytiškumą ir santykiškumą, priimtų Dievo Tėvo meilę ir buvimą vyrų ar buvimą moterimi, atrastų Kryžiaus ir išpažinties reikšmę, išsižadėtų stabų, patirtų vyrų ir moterų susitaikymą, atpažintų gimties sužeistumo šaknis, išgytų iš patirto seksualinio smurto, per Kryžių patirtų tikrojo „aš“ atkūrimą, atpažintų ir nugaltų gundymus, išsivaduotų iš seksualinės priklausomybės, pripažintų Bažnyčią, kaip gydančią bendruomenę, kurtų sveikus santykius, gyventų brandų krikščionio gyvenimą“ (Programos „Gyvasis vanduo“ pristatymas, 2015).

Pirmasis ir svarbiausias programos tikslas „yra padėti asmeniui atrasti galimą ir mylintį artumą Dievo, kuris jiems kovojant yra šalia. Įsileisti Dievo meilę iki pačių gelmių, įsileisti į neįveikiamus norus, į savivoką, į santykius, lemiančius tas kovas, – tai raktas, leidžiantis išsivaduoti iš lytiškumo (...) sužeistumo ir eiti pirmyn brandžių heteroseksualių santykių link“ (Comiskey, 2000, p. 8). Santykis su Dievu Tėvu programoje yra kertinis. Čia taip pat siekiama mokytis teikti ir priimti Jėzaus meilę (Comiskey, 2000, p. 12). Remiantis Šventuoju Raštu, Gyvasis vanduo – tai Kristaus dovana ir pats Kristus, kuris žmogui tampa Gyvojo vandens versme: „Kas gers vandenį, kurį aš duosiu, tas nebetroks per amžius, ir vanduo, kurį jam duosiu, taps jame versme vandens, trykštančio į amžinąjį gyvenimą“ (Jn 4, 13). Daugelis sužeidimų kyla iš tėvų ar kitų žmonių meilės trūkumo ir savo vertės neįvertinimo, todėl ir gydymo esmė yra žvelgti į Kristų, per jį suvokti tikrąją savo vertę. Jėzus prie Kryžiaus kviečia tuoj pat nusigręžti nuo klaidingo savęs suvokimo ir apibūdinimo, kuris kovoja su tikruoju mūsų „aš“. Prikaltas prie Kryžiaus Kristus atperka ne tik mūsų tikrąjį „aš“, bet ir to „aš“ suvokimą bei apibūdinimą (Comiskey, 2000, p. 87–89).

Programoje meldžiamasi, kad Dievas gydytų motinos ir tėvo padarytas žaizdas ar jų meilės trūkumą. Dievas atsistoja į motinos vietą ir sugrąžina savo vaikams tą buvimo pojūtį ir gebėjimą mylėti bei priimti meilę, kurių žemiškoji motina negalėjo suteikti. Jis suteikia laisvę ateiti pas jį nešiniams skurdu, kuris reiškiasi besaikiiais ir savininkiškais santykiais arba nelaiminga vienatve (Comiskey, 2000, p. 23). Programoje meldžiamasi, kad Dievas pastatytų jos dalyvius ant jų esaties pamato, kurio nei motina, nei kiti žmonės nepajėgė jiems perduoti. Skaudūs vaikystės patyrimai suformuoja ne visą ar

iškreiptą Dievo įvaizdį, skatina Dievo bijoti, nuo jo slėptis, bandyti jį permaldauti savo aukomis ar savęs menkinimu. Būtent tėvai ar jų funkcijas atliekantys žmonės nulemia, kokį Dievo įvaizdį vaikas formuojasi. Motina sprendžia vaiko likimą ir yra „pirmasis vaiko Dievas“, pirmasis Dievo simbolis. Nuo to, ar ji bus mylinti, patikima, sakanti „taip“, priklausys ir Dievo įvaizdis. Jei vaikas su tėvais kartu meldžiasi, jis atranda, kad abiem tėvams reikia kažkieno didesnio pagalbos. Taip vaikas patiria savo ir tėvų lygiavertiškumą Dievo akivaizdoje (Frielingsdorf, 2003, p. 24–25). Iškreiptas Dievo įvaizdis atskiria žmogų nuo Gyvojo mylinčio Dievo patirties, neleidžia užmegzti santykio su juo. Dėl tos pačios priežasties – pirmųjų patirčių vaikystėje – atsiranda ir lytiškumo, santykiškumo sužeidimai, pažeidžiamas gimties tapatumas. Užsisuka užburtas ratas: jei asmens vaikystė buvo skausminga, jis bus sužeistas, jam reikės Dievo malonės, bet dėl tų pačių sužeidimų jis Dievą matys panašų į savo tėvus ir negalės visiškai jam atsiverti, gydyti savo žaizdas, o didėjantis skausmas tik dar labiau stums jį į nuodėmingą jo malšinimą. Todėl „Gyvojo vandens“ programoje šis ratas sustabdomas pirmiausia meldžiant, kad dalyviai patirtų mylintį Dievą, gebėtų atskirti savo tėvus ir Kūrėją, Dievas išrautų tą melo šaknį apie save.

Atpažinus Dievo meilę ir gydančią galią programa kviečia dalyvius pasižiūrėti į savo sužeistumą ir nuodėmingumą. Padedama žmonėms atrasti netvarkos, susijusios su lytiškumu ir santykiškumu, šaknis, liautis griovus lytiškumą ir santykiškumą, padėti atpažinti ir priimti Jėzaus siūlomą išgydymą, eiti pirmyn išgydymo keliu, megzti santykius su Kristaus Kūno nariais ir visais žmonėmis. Programoje žmonės kviečiami Dievui patikėti gelmines savo gyvenimo sritis, kurias yra apsistatę baimės, gėdos, priešingumo ir nevilties sienomis (Comiskey, 2000, p. 12), leisti Kristui priimti tėvų ar kitų žmonių jų atžvilgiu padarytas nuodėmes. „Atleisti sužeidėjams – tai leisti Jėzui nešti nuodėmę ir nuodėmingąjį“ (Comiskey, 2000, p. 101). Į gijimą veda ir savo pačių nuodėmių išpažinimas bei Dievo meilės priėmimas. „Nuolatos nešant savo prisiminimus ir jausmus prie Viešpaties, Jėzus galės juos pripildyti tiesos, džiaugsmo, objektyvumo, autoriteto ir pergalės“ (S. Corkery, cit. iš Comiskey, 2000, p. 71).

Programoje iš naujo atradus mylintį Dievo žvilgsnį į save, leidus jam gydyti vidinius sužeidimus, stiprėja asmens gimties tapatumas – savęs, kaip vyro ar moters, pajauta ir suvokimas, kartu su tuo – sveiksta ir lytiškumas, „lytinis potraukis ima tekėti normalia, tinkama vaga“ (Comiskey, 2000,

p. 8). Dievui apreiškus tikrąjį moteriškumo ir vyriškumo gėrį atsiranda gimties pusiausvyra. „Tikroji gimties pusiausvyra individui bus sukurta vyrui atskleidus esminį vyriškumo gėrį, o moteriai – esminį moteriškumo gėrį. (...) Kai abi gimtys susitaiko su pirmąjais savo gimties bruožais, kaip ir su antraeiliais, būdingais priešingai lyčiai, išlaisvinamas tikrasis heteroseksualinis potraukis. Jis trokšta joje atskleisti moteriškumą, ji – didesnį tikrąjį vyriškumą, apreikštą jame“ (Comiskey, 2000, p. 108). Moters gimties pusiausvyros atkūrimas reiškia, kad „ji nei varžosi su vyru, nei jam nusižemina, verčiau gerbia jo skirtingumą dalydamasi vyriška tvirtybe ir tomis dovanomis, kurias jis jai teikia. Ji nuoširdžiai stoja Viešpaties akivaizdon iš esmės būdama moteriška asmenybė. Ji nuolankiai ir teisiai reikalauja vyrų vyriškumo, kad ją papildytų ieškant Dievo Karalystės“ (Comiskey, 2000, p. 108).

„Gyvojo vandens“ judėjimą nuolat papildė naujos kuriamos vidinio išgydymo programos. Programa „Pradžioje“, kuri vykdoma ir Lietuvoje, sukurta psichiatrės dr. Lisos Guinness. Ji nukreipta į žmonių santykius su motina ir tėvu bei kitais šeimos nariais. Programa padeda apžvelgti, kas pirminiuose santykiuose buvo gera ir naudinga, kartu įvardyti, ko juose trūko, „nes mūsų tėvai taip pat gimė ir buvo užauginti nuodėmingame pasaulyje“ (Guinness, 2011, p. 1). Santykiai su tėvais formuoja giliausias žmogaus žaizdas, pagrindines gyvenimiškas nuostatas ir laikysenas (Poluškinienė, 2014, p. 45). Sveika asmenybė yra „visų buvusių patirčių, visko, kas išgyventa ir kas paženklino žmogaus egzistenciją, bei, aišku, jo genetinio komponento rezultatas. Mūsų gyvenimą nuolatos sąlygoja (...) tam tikras kūno konstitucijos tipas ir psichologiniai veiksniai, kuriems turi įtakos tai, koks buvo mūsų santykis su tėvais, mokytojais ir kitais socialinės aplinkos žmonėmis“ (Albisetti, 2009, p. 25). Kiekvienas žmogus turėjo prigimtine teisę būti pradėtas sandoros santykyje esančių dviejų brandžių ir mylinčių žmonių, kurie suaugę laisvai paliko tėvų namus ir glaudėsi vienas prie kito. Kiekvienas turėjo būti tokios meilės ir ištikimybės garbingas atspindys, turintis dalį Dievo kūrybos darbe (Guinness, 2013).

Programos „Pradžioje“ dalyvių tikslas yra keisti santykį su Dievu, nepainioti Dievo ir sužeistų tėvo ar motinos vidinių įvaizdžių, būti išgydytiems srityse, kuriose jie buvo sužeisti, gyventi suaugusiojo gyvenimą ir būti savimi, būti laisviems labiau mylėti savo tėvus, atleisti jiems, surasti tinkamą nusistatymą gerbti juos per Kristų (Guinness, 2011, p. 2). Programa „Pradžioje“ pa-

deda priimti tėvų namuose patirtą džiaugsmingą ir skaudžią patirtį, atskleisti neigiamus Dievo įvaizdžius ir papildyti juos pozityviais Dievo įvaizdžiais, taip giliau pažįstant Dievą ir jo nevengiant. Programa leidžia pripažinti šeimoje padarytą neigiamą įtaką ir gydyti patirtus sužeidimus, sustiprina savarankiško gyvenimo pagrindą, savęs priėmimą, atvirumą savo gimties tapatumui ir priešingai lyčiai bei suteikia jėgų rinktis, kaip toliau gyventi pagal savo pašaukimą.

Programa padeda į tėvus „pažvelgti kaip į lygiai taip pat sužeistus žmones, gebėjusius mylėti ir rūpintis savo vaikais taip, kaip kažkada patys buvo mylimi“ (Poluškinienė, 2014, p. 47). Būtina pripažinti ir atleisti tėvams už padarytas skriaudas, nes tiek jų smerkimas, tiek išaukštinimas neleidžia vaikui atsiskirti nuo tėvų ir bręsti bei formotis kaip savarankiškai asmenybei (Albisetti, 2009, p. 33). „Programa padeda suvokti, kad tik tikėjimas virš laiko esančio Dievo gailestingąja meile leidžia įveikti asmeninės istorijos negrįžtamumą. Jos svarba glūdi galimybėje apžvelgti pačius asmens sužeistumo pamatus. (...) Daugelį ankstyvųjų skausmingų patirčių sunku diagnozuoti, nes jos slypi žmogaus sąmonėje, saugomi įvairių gynybinių mechanizmų. Todėl programa „Pradžioje“ yra tik pirmas žingsnis asmens išgydymo kelionėje“ (Poluškinienė, 2014, p. 48).

Taigi programa „Gyvasis vanduo“ siekia padėti žmogui atrasti galingą Dievo artumą, įsileisti jo meilę iki pačių gelmių. Gydomo esmė yra žvelgti į Kristų ir per jį suvokti tikrąją savo vertę. Programoje žmonės kviečiami Dievui patikėti gelmines savo gyvenimo sritis – santykiškumą, lytiškumą, gimties tapatumą. Skausmingas asmenines patirtis „Gyvojo vandens“ programose padeda įveikti (pa)tikėjimas gailestingąja Dievo meile.

3. „Gyvojo vandens“ programų įtaka moters santykiškumui, lytiškumui ir gimties tapatumui

Toliau pristatomas tyrimas apie „Gyvojo vandens“ programos įtaką atkuriant santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą. Kadangi vienos iš programų įtaka vyrams ir jų vyriškumui Lietuvoje jau nagrinėta (Čufarinas, 2015), šiam tyrimui pasirinkta tiriamųjų grupė – moterys.

3.1. „Gyvojo vandens“ programų įtakos tyrimas

Santykiškumo, lytiškumo ir gimties tapatumo tema – jautri, apie ją Lietuvoje surinkta mažai mokslinių duomenų, todėl tyrimas buvo atliekamas pasitelkus giluminio interviu metodą. Siekta surinkti išsamius moterų pastebėjimus apie programų joms – sužeistam jų santykiškumui, lytiškumui ir gimties tapatumui – padarytą įtaką. Giluminiams interviu paruoštos šios pokalbio gairės:

- santykiai su tėvais vaikystėje, jų įtaka respondentėms;
- santykis su Dievu, požiūris į jį prieš ir po programos;
- santykis su savimi pačia, požiūris į save prieš ir po programos;
- santykis su vyrais ir požiūris į juos prieš ir po programos;
- santykis su kitais žmonėmis (moterimis, tėvais, vaikais ir kt.) prieš ir po programos;
- lytiškumas, moteriškumas, vyriškumas prieš ir po programos;
- gimties tapatumas ir saugumas, pasitenkinimas būnant moterimi prieš ir po programos.

Tyrimo dalyvavo penkios moterys, dalyvavusios „Gyvojo vandens“ programose. Moterys nežinojo, kas yra kitos tyrimo dalyvės. Su kiekviena respondente atskirai buvo atliktas interviu (nuo 1 val. 3 min. iki 1 val. 27 min. trukmės; su viena respondente kalbėta du kartus – pirmasis interviu atrodo nepakankamai informatyvus). Interviu įrašyti ir vėliau iššifruoti.

Tyrimo dalyvių amžius – nuo 31 iki 58 metų. Dvi iš jų praėjo programą „Gyvasis vanduo“, viena – programą „Pradžioje“, dvi – abi programas ir vėliau ėmė tarnauti „Gyvojo vandens“ programose. Jų tarnystės programose trukmė – apie 5 metai. Jos tarnauja skirtinguose miestuose. Programas kaip dalyvės moterys perėjo prieš 2–6 metus. Ką tik programą baigusios moterys tyrimui nepasirinktos, nes anot „Gyvojo vandens“ programos kūrėjo, pokyčiai dalyvių gyvenimuose vyksta ilgus metus, intensyviausi – pirmuosius ketverius (Comiskey, 2000, p. 7). Ir respondentės interviu metu patvirtino, kad tik laikui bėgant pajuto programų įtaką („visi tie teoriniai dalykai į penktus metus jau pradeda ir smegenyse užsirašyti“, prieš penkerius metus programą praėjusi respondentė: „Gal metai laiko, dar nepilni, (...) kad (atėjo) ramybė“).

Santykiškumo pažeistumus įvardijo penkios tyrimo dalyvės, lytiškumo – trys, gimties tapatumo – dvi. Penkios respondentės vaikystėje patyrė tėvų nesantaiką ar vieno / abiejų nebuvimą. Keturių pasakojimuose išryškėjo

santykio su abiem tėvais žaizdos ar trūkumas, vienos – tik santykio su tėvu, ji taip pat įvardijo vaikystėje patirtą seksualinį išnaudojimą. Visos respondentės įvardijo, kad suaugusios patyrė vienokių ar kitokių sunkumų santykiuose su vyrais. Dviem moterims buvo iš dalies sutrikęs gimties tapatumas, sunkumų jos patyrė ir santykiuose su moterimis. Viena jaunystėje išgyveno homoseksualumo patirtį.

3.2. „Gyvojo vandens“ programų įtakos tyrimo rezultatai

Tyrimas atskleidė moterų patirtus santykiškumo, lytiškumo ir gimties tapatumo sužeistumus bei „Gyvojo vandens“ programų įtaką juos gydant. Pirmiausia trumpai pristatysime sužeistumus.

Pirmoji respondentė (R1), 43-ųjų netekėjusi moteris, būdama aštuonerių metų patyrė seksualinį išnaudojimą: šeimos vyras, ne tėvas, netinkamai ją lietė. Be to, ji atpažino turinti tėvo žaizdą: jos tėvas, būdamas žinomas muzikantas, meno vadovas, respondentės vertinimu, neturėjo jai laiko, nemokėjo parodyti jai meilės, kad ją priima kaip mergaitę ir ja gėrisi; vietoj respondentės jis laukė berniuko (šeimoje augo trys dukterys). Tai nulėmė, kad moteris meilės ir patvirtinimo ieškojo vyresniuose vyruose, leisdavosi į netinkamus, ją išnaudojančius santykius, nesugebėjo pasakyti „ne“, praktikavo nesantuo-kinius lytinius santykius, kentėjo nuo emocinės priklausomybės, buvo per-
dėm prisirišusi prie vyro, taip pat motinos ir sesers.

Antroji respondentė (R2), 58-erių netekėjusi moteris, augo be motinos. Ją augino močiutė, kuri „laikė visus keturis namų kampus“ ir konfliktuodavo su alkoholiku tėvu. Patirtą meilės trūkumą ji mėgino kompensuoti šeimoje tapdama labiausiai dominuojančia. Ieškodama idealios bendruomenės, ji įstojo į vienuolyną, tačiau vėliau jį paliko. Tarnavo kaip motina vaikams, paliktiems savo biologinių tėvų. Save suvokė per vaidmenis – sesers ir motinos, tačiau iki „Gyvojo vandens“ nebuvo patyrusi, ką reiškia būti mylimąja. Dabar gyvena pasaulietinį gyvenimą ir tarnauja „Gyvojo vandens“ programose.

Trečioji respondentė (R3), 31-erių netekėjusi moteris, gimė tėvams besiskiriant. Pirmuosius ketverius metus respondentė gyveno su močiute. Vėliau augdama pas motiną patyrė jos isteriją, rėkimą, pedantiškumą. Moteris jai atrodė pavojingos, nesaugios. Tėvą mergaitė matydavo retai. Motinos teigimu, jis anksčiau mušdavo, smaugdavo ir prievartaudavo mamą, respondentė jį atsimena kaip agresyvų, impulsyvų stačioką. Santykis su tėvu buvo gąs-

dinantis, tolimas ir idealizuotas. Lygindama save su pusšeštų metų vyresniu broliu, visada jautėsi mažiau vertinama, siekė kopijuoti brolio gyvenimą, norėjo būti berniuku. Paauglystėje išgyveno stiprų prisirišimą prie draugės, pavydėjo jos vaikinui. Respondentė jautė nesaugumą būti moterimi, jautėsi esanti „bevardės“ giminės, jautė perdėtą prierašumą prie moterų, kartu jų bijojo, su vyrais patirdavo dvilypius jausmus – siekė jų dėmesio gundydama, kartu jų vengė, bijojo.

Ketvirtoji respondentė (R4) augo disfunkcinėje šeimoje, kurioje patyrė tėvų nesantaiką. Motina santuokoje buvo „vargo bitė“, kuriai buvo „sunkiau nei Žemaitės Katrei“, ji ilgą laiką viena rūpinosi namais ir vaikais. Motina perdavė dukrai panieką ir neapykantą vyrams, nuteikė ją prieš tėvą. Tėvas buvo mažakalbis, rūstus, šaltas, užduras, kol respondentei suėjo šešeri, ji tėvą matydavo tik savaitgaliais. Nuo šešerių, kai šeima gyveno kartu ir mergaitė matė skausmingus tėvų santykius (didėjančią trintį, svarstymus apie skyrybas), ji jautė nuolatinę įtampą ir nenorėjo būti namuose. Dėl emocinio ryšio ir artumo su tėvu trūkumo subrendusi moteris ieškojo tėviško santykio. Kita vertus, motinos perduotos nuostatos vertė respondentę bijoti vyrų, laikytis nuo jų per atstumą, juos niekinti. Į programą respondentė atėjo išgyvendama emocinę priklausomybę nuo kunigo ir patirdama santuokos krizę – vidujai nutolusi nuo sutuoktinio.

Penktoji respondentė (R5), ištekęjusi 35-erių metų moteris, penkių vaikų mama, pagal išsilavinimą medikė. Vos gimusi dėl per gimdymą patirtos traumos apie du mėnesius gulėjo ligoninėje be motinos. Jos mama galėjo į dukrą pažiūrėti tik pro langelį, kartais trumpai palaikyti. Kai motina jos laukėsi, tėvas jau negyveno su šeima, buvo neištikimas žmonai. Tėvai galutinai išsiskyrė, kai mergaitei buvo šešeri. Paauglystėje motina ją mušdavo, ant jos rėkdavo, buvo valdinga ir griežta. Respondentė motinos bijojo. Tėvą mergaitė matydavo du kartus per savaitę, santykis su juo buvo šiltas, bet tolimas. Paauglystėje savo buvimą moterimi ji laikė klaida, elgdavosi berniokiškai, vėliau išgyveno potraukį tai pačiai lyčiai, kelis mėnesius gyveno su moterimi, praktikavo homoseksualius santykius. Be to, moteris buvo įnikusi į narkotikus. Šiuo metu ji gyvena su vyru ir penkiais vaikais. Abu su vyru tarnauja „Gyvojo vandens“ programose.

Tyrimo metu išryškėjo „Gyvojo vandens“ programų įtaka atkuriant sužeistą moterų santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą. Tyrimas atskleidė, kad „Gyvojo vandens“ programos darė teigiamą įtaką moters *santykiams*

su Dievu, savimi, daugeliu atvejų *santykiams su vyrais*, kai kuriais atvejais *santykiams su moterimis, tėvais ir vaikais*.

Moteris (R1), kuri pagrindine savo žaizda įvardijo tėvo meilės, grožėjimosi ir patvirtinimo trūkumą, programoje patyrė vis stiprėjantį jausmą, kad ji yra mylima Tėvo dukra. Mažėjo jos baimė, augo meilė, pasitikėjimas Dievu („Jis žino, kas geriau“). Moteris patyrė patvirtinimą, kad yra kaip perlas Dievo karūnoje.

Respondentė (R2), kuri laimės ieškojo žmonėse ir sesers bei motinos vaidmenyse, programoje suvokė, kad yra kviečiama ieškoti Dievo, pasijuto jo mylimąja. Moteris atpažino, kad tik Dievas gali užpildyti jos meilės ilgesį. Be to, gilėjo Dievo ištikimybės patirtis, tikėjimas, kad jis neapleis net pridarius klaidų ar grįžus prie senų įpročių. Ji patyrė, kad Dievas atsiliepia į jos prašymus. Respondentei „Gyvojo vandens“ programa leido labiau atsiverti meilei.

Kita tyrimo dalyvė (R3), kuri nuo kūdikystės nepatyrė artimo santykio su tėčiu, programoje pažino Dievą Tėvą, kuris iki tol buvo jai „nepažįstamas asmuo“. Ji patyrė, kad yra Dievo Tėvo trokštama, pasijuto Tėvo dukra, jo įvaikinta ir labai mylima. Programa padarė įtaką ir jos santykiui su Kristumi. Ji ėmė stengtis suprasti ir priimti tai, kad Kristus buvo visose jos kančiose: nenorėjo kančios, bet neapleido nei jos, nei šeimos. Moteris ėmė melstis, skatinama ne žinojimo, kad tai gerai, ar siekdama psichologinio pasitenkinimo, bet dėl vidinio maldos poreikio.

Savęs santuokoje nebematančiai tyrimo dalyvei (R4) „Gyvojo vandens“ programa atskleidė glaudų Dievo ir sutuoktinio ryšį. Ji ėmė stengtis gręžti savo širdį į Viešpatį ir vyrą. Dievas atskleidė jai savo buvimą jos pašaukime. Programa priminė moteriai, kad Dievas myli dovanai, už jo meilę nereikia atsilyginti, grąžino pasitikėjimą Dievu. Gelbėtojo vaidmenį linkusi prisiimti respondentė pradėjo mokytis visas naštas atiduoti Dievui.

Šiltą, bet tolimą santykį su tėvu ir skausmingą santykį su motina išgyvenusi respondentė (R5) iki programos netikėjo, kad Dievas yra dėl jos. Tai persikeitė į jausmą, kad ji yra Dievo numylėtinė, lepūnėlė. Programoje „Pradžioje“ atpažinusi didžiulį motiniškos meilės alkį, moteris ėmė prašyti Dievo, kad jis jai dainuotų lopšinės ir laikytų ant kelių – elgtųsi taip, kaip motinos elgiasi su mažais vaikais. Toks Dievo, kaip motinos, priėmimas jai buvo „didžiulis gydymas“. Ji pajuto, kad Giesmių giesmės žodžiai „ak, kokia tu graži, mano mylimoji, ak kokia esi graži“ (Gg 1, 15) skirti jai, kad Dievas jai tai sako.

Programos darė teigiamą įtaką moters *santykiui su savimi*. Vaikystėje išnaudojimą patyrusi respondentė (R1) nebesijautė auka, patyrė laisvę, liovėsi graužtis dėl to, kokia yra, pradėjo priimti save, savo kūną, nebesigraužti, kad yra apkūni, savas veidas jai tapo gražus. Dalyvaujant programoje Dievas „nuplovė“ jos kaltės ir gėdos jausmą – moteris pirmą kartą išgirdo, jog tai, kad patyrė išnaudojimą, nebuvo jos kaltė. Ji nebesijautė vyrų sekso objektu.

Su tėvu alkoholiku ir viena namais besirūpinančia močiute užaugusi respondentė (R2), kuri galimai nepatyrė reikiamo tėvų dėmesio ir meilės, nebuvo priimta ir vertinama, pradėjo save priimti, matyti, kad „egzistuoja pasaulyje“, kiti ją vertina, ji reikalinga tokia, kokia yra, ji mylima ir į ją atsižvelgiama. Dalyvei programos padėjo nustoti suktis sesers ir motinos vaidmenyse ir leisti būti Dievo mylimąja – atrasti savo tapatybę Dieve. „Gyvojo vandens“ programa ir tolesnė tarnystė grupėje padėjo jai priimti save silpną.

Nuo šešerių metų šeimoje pastabas dėl kūno sudėjimo gaudavusi respondentė (R3) pasijuto graži, pakankama, negalėdavo atsižiūrėti į save veidrodyje. Ji susigrąžino savivertę, pajuto, kad yra vertinga kaip asmenybė. Moteris atsisakė funkcinio požiūrio į save, liovėsi save matyti kaip „seksualinio poreikio tenkintoją“. Visą laiką norėjusi būti panaši į brolių ir konkuravusi su vyrais, moteris pajuto, kad Viešpats moko ją trapumo. Respondentė įvardijo, kad „Gyvojo vandens“ programa jai parodė vidines žaizdas, su kuriomis jai dar reikia „dirbti“. Po programos ji atnaujino anksčiau lankytą psichoterapiją.

Motinos prieš tėvą nuteiktai moteriai (R4) iki programos buvo sunku priimti save lytiniuose santykiuose. Ji jautėsi šioje srityje „atgyjanti“, pradėjo priimti save, susigrąžino savivertę. Kentėdama emocinę priklausomybę nuo kunigo, programoje ji ėmė atsisakyti jo gelbėtojos vaidmens ir atiduoti šį vaidmenį Dievui. Respondentė liovėsi save smerkti, tapo ne tokia kategoriška sau, ėmė stengtis savęs „nenuiteist juodai, nenusiketvirčiuot“. Didėjo jos *atjauta sau*. „Gyvojo vandens“ programa iškėlė užslėptus, „užkonservuotus“ skaudulius, Dievas programoje pradėjo gydymo procesus.

Motinos meilės stoką išgyvenusi tyrimo dalyvė (R5) atpažino šį sužeistumą programoje „Pradžioje“. Tai padėjo jai su meilės poreikiu ateiti pas Dievą.

Teigiamą įtaką atkurdamos santykiškumą daugeliu atvejų moterys patyrė ir *santykių su vyrais*. Visos tyrime dalyvavusios respondentės (R1-R5) ėmė matyti save ir vyrus kaip lygiaverčius asmenis, pajuto vienodą savo ir vyrų vertę. Dviem respondentėms (R4, R5) programa „Gyvasis vanduo“ padėjo įveikti santuokų krizes, vienai jų (R4) pirmą kartą po penkiolikos metų padė-

jo įsimylėti savo vyrą, išgyventi „medaus mėnesio“ laikotarpį. Ši moteris, iš motinos perėmusi panieką vyrams, suvokė pagarbos jiems svarbą.

Valdančiosios modelį įvaldžiusi moteris (R2) ėmė stengtis užleisti vyrams veikiančiųjų vietą, priimti jų pagalbą, būti globojama. Ji suvokė, kad mato pasaulį skirtingai nei vyrai. Ji kaip neigiamą programų įtaką įvardijo žvilgsnį į vyrus kaip į pacientus, kuriems reikia pritaikyti kokią nors vidinio išgydymo programą. Trūksta duomenų įvardyti, tai yra jos patirto sužeidimo ar programų įtaka.

Respondentė (R3), kuri nematė tėvų santykių pavyzdžio ir nesijautė pajėgi įsipareigoti santuokai, po programos ėmė jaustis pajėgi ir verta santuokos. Jos santykiai su vyrais tapo ne tokie funkciniai, mažiau liko „seksualinio dėmens“.

Apie skyrybas svarsčiusiai ir homoseksualią patirtį išgyvenusiai moteriai (R5) „Gyvojo vandens“ programa padėjo atrasti moters ir vyro vaidmenis, mokė kurti neerotizuotą *santykį su moterimis*, respondentė atrado skaisčius ir gydančius moterų prisilietimus.

Respondentė (R3), kuriai anksčiau buvo sunku pasitikėti moterimis, suvokė, kad moterys gali būti draugės, bendrakeleivės, joms galima atsiverti. Viena respondentė (R4) nepajuto jokio pokyčio santykiuose su moterimis. Viena (R1) pajuto sumažėjusią priklausomybę ir prisirišimą prie motinos ir sesers. *Santykių su tėvais* programos dviem respondentėms (R1, R3) padėjo emociškai ir / ar fiziškai nuo jų atsiskirti, pradėjo megztis ar šiltėti jų santykiai su tėvu. Viena respondentė (R5) keitė požiūrį į motiną, padėjo geriau ją suprasti, jos nebebijoti, atpažinti jos manipuliacijas. Ji įvardijo savo žvilgsnio į tėvus pasikeitimą, tačiau glaudesnis santykis tarp dukters ir jos tėvų neužsimezgė. Moteris (R5) taip pat patyrė teigiamą įtaką *santykiuose su vaikais*: programoje atpažinusi vaikystėje išgyventą motinos meilės trūkumą ir pradėjusi melsti Dievo motiniškos meilės, ji nustojo rėkti ant vaikų. Dalyvavimas programose moteris drąsino atsiverti kitiems (R2). Vienai respondentei pavyko nebesisavinti žmonių (R3).

„Gyvojo vandens“ programos kai kuriais atvejais darė teigiamą įtaką moterų *lytiškumui, moteriškumui ir vyriškumui*. Dviem atvejais įtaka buvo per maža, kad po programos moterys gyventų ar jaustųsi pajėgios gyventi pagal prigimtinę lytiškumo sampratą. Respondentei (R3), kurios lytiškumo sužestumas reiškėsi nesantuokiniais lytiniais santykiais ir masturbacija, „Gyvojo vandens“ programa padėjo atpažinti nuodėmę lytiškumo srityje: anksčiau,

net ir eidama išpažinties, ji neišpažindavo nesantuokinio lytinio akto ar masturbacijos, kaip nuodėmės. Dalyvaujant programoje *skaistumas* jai tapo verte, kilo skaistumo troškimas. Moteris atpažino situacijas, kurios kelia pavojų skaistumui, ir stengėsi jų saugotis. Vis dėlto ji nebuvo tikra, ar atsiradus partneriui būtų pajėgi išlaikyti skaistumą iki santuokos. Kitai respondentei (R5) „Gyvojo vandens“ programa iškėlė anksčiau fiziškai išgyventą, vėliau viduje užgniaužtą trauką tai pačiai lyčiai, atskleidė traukos priežastis – motinos meilės ilgesį, paskatino motiniškos meilės ieškoti Dieve. Prireikė ketverių metų, kad neliktų potraukio tai pačiai lyčiai. Programa padėjo jai atrasti moters ir vyro kūnų vienovės prasmę, lytinių santykių grožį, atpažino juos kaip Dievo planą.

Programos pakeitė dviejų respondenčių *lytinius santykius ar požiūrį į juos*. Vyrus niekinusi moteris (R4) tapo ne tokia suvaržyta lytiniuose santykiuose su savo vyru, ėmė fantazuoti ir žaisti. Seksualinį išnaudojimą vaikystėje patyrusiai moteriai (R1) programa turėjo teigiamos įtakos atkuriant sveikas ribas. Ji pajuto, kad gali rinktis ir pasakyti, kas jai patinka, o kas ne. Moteris pajuto didesnę bendrystę su partneriais lytinių santykių metu. Nors respondentė Dievo planą dėl santuokinės kūno prasmės laikė siekiamybe, po programos jai nepavyko to laikytis, ji turėjo nesantuokinius lytinius santykius su dviem partneriais.

Keturioms respondentėms (R1, R3-R5) programos padarė įtaką skleidžiant jų *moteriškumą*, gilino suvokimą, kas yra moteriškumas. Trims respondentėms (R1, R2, R5) programa padėjo atpažinti moteriškumo dovanas savyje arba apskritai. Dviem moterims (R1, R2) programos turėjo įtakos ugdomantis kantrybė, širdies kunigystė, atjautą, gebėjimą priimti, paguosti, patarti, būti laimingai ten, kur ji yra. Vienai respondentei (R3) „Gyvojo vandens“ programa atskleidė motinystę kaip moters pašaukimą, jai ir dar vienai moteriai (R1), kuri neturi vaikų, atskleidė dvasinės motinystės tikrovę. Viena moteris (R2) atpažino savo moteriškumo sužeistumą ir būdus, kaip Dievas gali jį atkurti. Užuoat buvusi valdančioji, ji buvo kviečiama tapti moteriškai pažeidžiama. Sustiprėjo ir jos sveikas vyriškumas: pasijuto galinti kovoti už savo nuomonę, nebijoti jos išsakyti. Joje „Gyvojo vandens“ programa sutaikė moteriškumą ir vyriškumą. Kita (R3) atpažino sužeisto vyriškumo pasireiškimą savyje, kad koncentravosi ne į santykius, kas būdinga moterims, bet į darbą, kas būdinga vyrams. Ji atpažino, kad yra kviečiama auginti moteriškumą ir santykiuose, atsisakyti darboholizmo. Vaikystėje gimties tapatumo

sutrikimą¹⁰ patyrusią moterį (R5) programos mokė sakyti „ne“ per dideliu aktyvismu – nuodėmės pažeistam vyriškumui. Viena respondentė (R1) atpažino, kad Dievo planas nėra suvienodinti moteriškumą ir vyriškumą, moterį ir vyrą. Ji suprato, kas yra vyriška ir kas – moteriška.

„Gyvojo vandens“ programos visais atvejais teigiamai veikė moterų *gimties tapatumą ir augimą*. Konkurenciją dėl šeimos meilės su broliu jautusiai respondentei (R3) dalyvaujant „Gyvojo vandens“ programose nuslopo noras būti berniuku, panašėti į vyrus, dingo pojūtis, kad nepriklauso jokiai giminei, yra „bevardės giminės“. Po programos ėmė stiprėti jos gimties tapatumas („jaučiausi užgimstanti moteris“). Homoseksualumo patirtį išgyvenusiai moteriai (R5) stiprėjo moters tapatumas, džiaugsmas dėl to, kad yra moteris. Žinodama, kad jos buvimas moterimi yra klaida, keitė žinojimas ir tikėjimas, kad būti moterimi yra gražu. Viena respondentė (R2) savo moterišką tapatumą atpažino kaip Dievo troškimą jai. Dviem moterims (R2, R3) sustiprėjo gimties saugumas¹¹ („ne tik gera, bet ir saugu būti moterimi“). Viena respondentė (R1) patyrė gimties tapatumo patvirtinimą.

Respondentės įvardijo ir programų įtaką jų kūnams, drabužių pasirinkimui, darbui, troškimui gaminti maistą ir tarnauti. Vienai moteriai sumažėjo kūne jaučiama įtampa (R1). Be to, ji pradėjo svajoti apie dvasinio konsultavimo studijas. Vienai respondentei, kuri anksčiau turėjo atsvario, ėmė „tvarkytis“ svoris (R2). Anksčiau labai atvirus drabužius („dekoltė iki bambos“) nešiojusi moteris (R3) ėmė rengtis „nebeprovokuojančiai“. Nenorėdama dirbti „vyrų grumtynėse“, ji pakeitė darbo sritį, pajuto troškimą tarnauti, savanoriauti. Žmona ir mama (R4), kuriai buitinis nemielia, pradėjo mieliau gaminti maistą.

Apibendrinant tyrimo rezultatus, pastebėtina, kad „Gyvojo vandens“ programos prisidėjo atkuriant visų penkių moterų santykį su Dievu, jis tapo labiau panašus į tą, kurio žmogui trokšta Dievas. Programos prisidėjo ir atkuriant Dievo planą moters santykiui su savimi. Teigiamus pokyčius pajuto visos penkios respondentės. Nuodėmės įdiegta nuožmi kritika sau, savęs nepri-

¹⁰ Gimties tapatumo sutrikimas – sielojimasis dėl nepakankamai „tobulo“ savo vyriškumo ar moteriškumo. Šis sielojimasis subjektyvus, t. y. objektyviai dažnai (nors ne visada) neatitinka realybės (Vaitoška, 2010, p. 94). „Pastovus vaiko nepasitenkinimas savo lytimi, noras elgtis, rengtis ir laikyti save priešingos lyties, yra psichinis sutrikimas. Jis vadinamas lyties tapatybės sutrikimu vaikystėje“ (Vaitoška, 2010, p. 129).

¹¹ Gimties saugumas – tai saugumas būti moterimi ir saugumas būti vyru.

ėmimas keitėsi į savęs priėmimą ir grožėjimąsi savimi, savo vertės suvokimą. Programos prisidėjo ir atkuriant moters bei vyro santykį. Keturios moterys ėmė matyti vyrus kaip lygiaverčius, liovėsi jaustis žemesnės ar aukštesnės už juos, suvokė svarbą juos gerbti ir leisti jiems užimti vyrams Dievo numatytą vietą. Dviem respondentėms programa padėjo įveikti santuokines krizes. Dviem – nusibrėžti sveikas ribas puoselėjant artimesnį santykį su tėvais. Viena respondentė pajuto teigiamą įtaką santykiuose su vaikais. Trijų moterų sužeistam lytiškumui įtaka buvo iš dalies teigiama. Ryškėjo skautumo svarba, lytiniai santykiai darėsi kokybiškesni. Kita vertus, dvi respondentės nepajėgė ar nesijautė tikros, ar pajėgs gyventi skaisčiai iki santuokos. Keturios respondentės patyrė teigiamą programų įtaką skleidžiantis jų moteriškumui. Dviem respondentėms, kurios patyrė gimties tapatumo pažeistumus, programos padėjo atpažinti ir priimti savo gimties tapatumą, jos ėmė jaustis arba labiau moterimis, arba laimingos dėl to, kad yra moterys. Dar viena respondentė patyrė didėjančią gimties saugumą.

Išvados

1. Žmogus sukurtas kaip santykiška, lytinė būtybė. Nuodėmė nutraukė pirmųjų žmonių santykį su Dievu ir jų tarpusavio bičiulystę, vyras ir moteris prarado lygiavertį santykį. Lytiškumas nebėra asmenį išreiškianti tikrovė, bet tarsi priedas, kurį pats žmogus gali rinktis, konstruoti ir keisti. Nuodėmė stumia moteris išsižadėti moteriško buvimo būdo, savo tapatybės ieškoti ne santykyje su Dievu, bet santykyje su vyru, laukti iš jo patvirtinimo ir jaustis žemesne už jį. Santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą giliausiai pažeidžia Dievo plano neatitinkantys santykiai su tėvais ir jų tarpusavio santykiai. Jei pirmaisiais vaiko gyvenimo mėnesiais tarp jo ir motinos nesusikuria prisirišimo santykis, toks vaikas negebės priimti ir kaupti meilės – ieškos jos nuodėmingais būdais. Mergaitėms ryšio su motina stoka gali lemti gimties tapatumo sutrikimą. Jei trūksta tėvo buvimo, vaikas neišsivaduos iš simbiozinio santykio su mama, nebus patvirtinta, kad jis yra tinkamas, pakankamai geras kaip savo lyties atstovas. Nesant tokio patvirtinimo, jo bus ieškoma netinkamuose santykiuose ar patenkinant patį save. Santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą pažeidžia ir seksualinis išnaudojimas vaikystėje. Jį patyrusios moterys suaugu-

sios jaučiasi aukomis, erotizuoja santykius, atsiriboja nuo savo ir kitų emocijų. Vienas iš sužeistumo raiškos būdų – neapykanta sau ar savęs nepriėmimas.

2. Nuodėmės pažeistą santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą gali atkurti Dievas, santykis su juo, tikėjimas Dievo meile, jo tobulu planu. Dievo planas žmogui atkuriamas ir pasitelkus psichoterapiją, savipagalbos grupes. Gijimo procese svarbų vaidmenį vaidina Dievo įvaizdžiai, jų atpažinimas, papildymas gerojo, gailestingąjo Dievo savybėmis. Pagalba žmogui suteikiama atkuriant teisingą Dievo paveikslą, atskleidžiant santykių su tėvais tikrovę: priimant tai, kas gera, atleidžiant tai, kas bloga. Svarbu vidujai atskirti tėvus ir Dievą. Žmonių santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą atkurti padeda ir „Gyvojo vandens“ vidinio išgydymo programos. Lietuvoje vykdomos dvi – „Gyvasis vanduo“ ir „Pradžioje“.
3. Atlikus tyrimą pasitvirtino hipotezė, kad „Gyvojo vandens“ programos teigiamai veikia moters santykiškumo, lytiškumo ir gimties tapatumo atkūrimą. Programose Dievas parodė ir pradėjo gydyti pažeistą moterų santykiškumą, lytiškumą ir gimties tapatumą. Teigiama įtaka buvo daroma moterų santykiui su Dievu, savimi pačiomis, daugeliu atvejų – su vyrais, kai kuriais atvejais – su moterimis, tėvais ir vaikais. Teigiama įtaka daroma sveikam moteriškumo, vyriškumo, lytiškumo suvokimui bei moterų gimties tapatumui ir saugumui.

Literatūra

- Albisetti, V. (2009). *Kad būtume laimingi. Psichoterapija visiems*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Biblija, arba Šventasis Raštas. (2000). Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija.
- Comiskey, A. (1996). *Pursuing Sexual Wholeness*. Florida: Charisma House.
- Comiskey, A. (2000). *Gyvasis vanduo: siekiant vientiso lytiškumo ir santykiškumo Kristuje*. Vilnius: Gyvasis vanduo.
- Comiskey, A. (2015). *About Andrew*. Prieiga internete: <<http://andrewcomiskey.com/about-andrew/>> [žiūrėta 2015 12 12].
- Čufarinas, G. (2015). *Programos „Pradžioje“ poveikis dalyvių vyriškumo sampratos kaitai*. Magistro baigiamasis darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Frielingsdorf, K. (2003). *Demoniški Dievo įvaizdžiai*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Guinness, L. (2013). *In the Beginning*. London: Living Waters.
- Guinness, L. (2012). *The Journey of Grace*. Londonas: Gyvasis vanduo.

- Healy, M. (2013). *Vyrai ir moterys iš Edeno*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Herman, E. (2008). *Ievos principas. Už naująjį moteriškumą*. Vilnius: Alma littera.
- Jordan, D. (2013). *The Forgotten Feminine*. Taupo: Fatherheart Ministries.
- Katalikų Bažnyčios katekizmas. (2015). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Laisvos visuomenės institutas. (2014). *LVI veiklos kryptis: lytis, santuoka ir šeima*. Prieiga internete: <<http://www.laisvavisuomene.lt/veiklos-kryptis-lytis-santuoka-seima/>> [žiūrėta 2015 09 15].
- Liebert, E. (2002). *Gyvensenos modelių kaita*. Kaunas: KRC.
- Lietuvos šeimos centras. (2015). *Katechezės Pasaulio šeimų susitikimui 2015 m. rugsėjo 22–27 d. Filadelfijoje (JAV) pasirengti*. Prieiga internete: <<http://www.lietuvosseimoscentras.lt/katechezes/3-katecheze/>> [žiūrėta: 2015 09 25].
- Pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje „Gaudium et spes“. (2001). *Vatikano II Susirinkimo nutarimai*. Vilnius: Aidai.
- Paškus, A. (1995). *Žmogaus meilės*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Poluškinienė, M. (2014). *Pastoracinės programos „Pradžioje“ realizavimas Lietuvoje*. Licencijato baigiamasis darbas. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Popiežiškoji šeimos taryba. (1995). *Žmogaus lytiškumo tiesa ir reikšmė. Auklėjimo šeimoje gairės*. Prieiga internete: <http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/zmogaus_lytiskumo.html#Meile_ir_zmogaus_lytikumas> [žiūrėta 2015 06 09].
- Programos „Gyvasis vanduo“ pristatymas. (2015). Prieiga internete: <<http://www.gyvasisvanduo.lt/gyvasisvanduo>> [žiūrėta 2015 06 08].
- Sandford, J. L. (1989). *Why Some Christians Commit Adultary*. Tulsa: Victory House.
- Vaitoška, G. (2010). *Kas iš vaikų pagrobė gandrą?* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Vingras, A., Vingrienė, A. (1998). *Lytiškumas ir vaikai*. Vilnius: Respublikinis sveikatos mokymo centras.
- West, Ch. (2010). *Kūno teologija pradedantiesiems. Įvadas į popiežiaus Jono Pauliaus II sukeltą seksualinę revoliuciją*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.

IMPACT OF “LIVING WATER” PROGRAMS ON RESTORING DAMAGED PERSONAL RELATIONSHIPS, SEXUALITY AND GENDER IDENTITY

Sigita Lanauskienė, Remigijus Oželis

Summary

God created a man and a woman and had a specific plan for their lives. God created a person for a relationship as a sexual being of a certain gen-

der – male or female. A man and a woman were created by God for their mutual love and unity and their differences were meant to complement each other. The sin hindered the perfect execution of God's plan and confined people within themselves. The sin and damaged sexuality encourage people to use themselves and others as instruments and it becomes difficult, if not impossible, to build and maintain relationships and experience sexuality, femininity or masculinity and one's gender the way that God has planned. Relationships, sexuality and gender identity are also infringed by relations with the parents or interrelations between the parents which contradict God's plan. Restoration of these sin-damaged abilities of relationships, sexuality and gender identity is possible only by turning to God, recognizing His plan for people, believing in His power and willingness to restore within a person what has been ruined. It is important to differentiate between the image of loving God and the internal distorted images of parents. Different practices of Christian faith, psychotherapy or self-help groups serve this purpose. One of the ways to render assistance is programs of "Living Water". In Lithuania there are two active programs: "Living Water" and "In the beginning".

The paper presents a qualitative study which explores the impact of "Living Water" programs on restoring women's relationships, sexuality and gender identity. It became evident that in a number of cases the programs have a positive effect on women's ability to maintain relationships, sexuality and gender identity. As the result of the programs, women experienced a closer relationship with God and felt as God's daughters and beloved ones. God's love substituted for the absence or lack of parental love experienced during childhood. It became easier for the participating women to accept themselves and they also developed a higher level of self-esteem. There was a positive influence on relationships with men as well. The women perceived themselves as equal with men – neither inferior nor superior. The "Living Water" program helped two women to solve their marital crises. In some cases damaged female sexuality, femininity and masculinity were healed. The programs also helped to restore damaged gender identity of two participants, who realised that it was good to be a woman.